

KRONIKA

K sedemdesiatym narodeninám Michala Slivku

*Či nie je vojnou život človeka na zemi
a jeho dni dňami nádemníka? (Jób 7, 1)*

Minulý rok oslávil významný slovenský archeológ Michal Slivka sedemdesiate narodeniny. Každé jubileum je darom na bilancovanie času, ktorý uplynul, na radosť a poučenie z prežitého. Zároveň každá taká udalosť vyvoláva v nás spomienky, čo neodmysliteľne patrí k človeku a jeho vzťahom. Nám historikom navyše prislúcha pripomínať a nezabúdať, veď osobná história dotvára mozaiku dejín univerza.

Michal sa narodil ako druhé z troch detí v rodine roľníka 9. júla 1948 v obci Letanovce na Spiši, priamo na úpätí Slovenského raja. Meno dostal po otcovi. V detstve ho formovala tvrdá práca na rodinnom hospodárstve, ktorá bola poznačená aj splňaním tzv. kontingentov, ktoré boli povinní odvádzať súkromno hospodáriaci roľníci, ktorí odmietli vstúpiť do JRD. Otec odovzdal Michalovi komplexné poznatky o starostlivosti o dedinské hospodárstvo, ktoré nadobudli roľníci počas tisícročí a ktoré dnes, žiaľ, upadajú do zabudnutia. Už ako archeológ ich Michal bohato využije vo svojej odbornej praxi, ale aj pri organizácii stromu života na Kláštorsku.

Šťastné detstvo v kruhu milujúcich rodičov a súrodencov však značne poznačil nastupujúci socializmus. Tak sa napríklad 11-ročný Michal po návrate domov s kravami z paše stane sved-

kom, ako jeho otca ležiaceho na zemi kopú príslušníci ŠtB. Menších i väčších príkorí od vládnuceho režimu zažije jeho rodina až priveľa. Otcov brat Ján, katolícky kňaz, končí v ťažkom žalári v Leopoldove, Ilave, Valdiciach a Mladej Boleslavi. Michalovi rodičia však nepoľavujú v obhajovaní pravdy a domáhaní sa spravodlivosti, a napriek mohutnému nátlaku nevstúpia do JRD a deti zapisujú na náboženstvo na Základnej škole v Letanovciach, kam nastúpil v roku 1954. O roky neskôr zhrnie trápenie rodiny Michalov otec v článku *Kalvária môjho života* (1968).

Michalov otec však nezachraňoval len komunistami ničené rodinné hospodárstvo, ale aj hodnoty a tradície, ktorými nový režim opovrhoval. Kúpil písací stroj a mladý Michal prepisuje vlastný životopis biskupa Jána Vojtaššáka, ktorý sa potom tajne rozširoval. V tej dobe ešte aj dedina žila svojimi tradíciami. To všetko vnímavý Michal do seba pojímal a zrejme tu sa objavuje jeho záujem o históriu a človeka. V tom ho podporuje aj strýko Ján, ktorý po návrate z väzenia do roku 1959 žil v Letanovciach u Michalových rodičov. Povzbudzuje ho v čítaní duchovnej i odbornej literatúry. Voľný čas zas využíva na spoznávanie krás Slovenského raja. S bratom skúšajú horolezecké kúsky v jeho roklinách na šnúre na vešanie bielizne.

V roku 1963 nastúpil na štúdium na Strednej priemyselnej škole geologickej a banickej v Spišskej Novej Vsi. Napriek technickému zameraniu školy dostane vďaka niektorým profesorom kvalitné štúdium slovenského jazyka (zvlášť výborné základy svetovej i slovenskej literatúry) a dejepisu.

Ešte počas strednej školy vstúpil v roku 1965 do čerstvo vzniknutého Krúžku historikov Spiša pri Slovenskej historickej spoločnosti. Patrí k jeho prvým členom. Tu začala jeho spolupráca s ďalším významným spišským archeológom Františkom Javorským, ale spoznal sa tu medzi inými i s Vojtechom Budinským-Kričkom a Bohuslavom Novotným. Počas strednej školy v roku 1967 urobil aj svoj prvý veľký objav, keď počas amatérskeho archeologického výskumu na lokalite Myšia hôrka v Spišskom Štvrtku našiel zlatú záušnicu zo staršej doby bronzovej. Nález vyvolal veľký výskum Jozefa Vladára, ktorý lokalitu nazval slovenskými Mykénami.

Už počas strednej školy začal písať a uverejňovať svoje prvé práce. Publikoval ich v *Matičnom čítaní*, *Katolíckych novinách*, *Spišských hlasoch* a *Podtatranských novinách*. V článkoch sa venoval aj Kláštorskú v Slovenskom raji.

Strednú školu ukončil maturitou v roku 1967. Mama síce z neho chcela mať kňaza, ale Michal sa rozhodol pre iné povolanie. Keďže sa v tom roku neotváralo na Slovensku štúdium archeológie, prihlásil sa najprv na Pedagogickú fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove. Tu ale pobudol len do konca novembra a nastúpil ako technický pracovník do Archeologického ústavu SAV v Nitre. Jeho hlavnou pracovnou náplňou bol najmä archeologický výskum v Liptovskej Mare-Havránku, ktorý viedol Karol Pieta.

V nasledujúcom prelomovom roku 1968 nastúpil od 1. septembra na štúdium archeológie na Katedru všeobecných dejín a archeológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Zároveň sa aktívne zapojil do študentských protestov proti okupácii Československa. So spolužiakmi Jozefom Bátorom, Ondrejom Ožďánim, Gabrielom Nevizánskym, Vladimírom Mináčom, Václavom Hanuliakom a Petrom Baxom vytvoril nielen silný ročník, ale aj silnú generáciu slovenských archeológov. Ako veľmi aktívny študent už počas prvého ročníka písal o významných spišských osobnostiach (ako napr. Michal Greisiger a Alexander Münich), regionálnych spišských dejinách (Ožďáni 2008, 30) a prispieva do zborníka *Spiš*.

Ešte ako technik na výskume na Havránku v Liptovskej Mare sa zoznámil s francúzskymi a anglickými študentmi, čo ho inšpirovalo na absolvovanie výskumu vo vtedajšom slobodnom západnom svete. V júli 1969 odchádza na pozvanie jedného francúzskeho profesora na výskum do Alésie. Dobré sa vyvíjajúce štúdium bolo prerušené na konci štvrtého ročníka v roku 1972. Rok predtým však ŠtB zakladá na nášho jubilanta osobný zväzok s krycím menom Študent a číslom 11539. Dôvodom bolo zachytenie listu, ktorý Michal 15. apríla 1969 adresoval rodičom. Podľa ŠtB v ňom „hrubým spôsobom uráža straníckych predstaviteľov a útočí proti socialistickejmu zriadeniu v ČSSR. Menovite nadáva na I. tajomníka ÚV KSČ [Gustava Husáka], pre jeho kladné vystúpenie na zjazde poľnohospodárov v Nitre. SLIVKA toto vystúpenie I. tajomníka ÚV KSČ označuje za negatívne ako môžu poľnohospodári tleskať takému prejavu, v ktorom im I. ta-

jomník pripomína február 1948. Akoby poľnohospodári nevedeli, že vďaka februáru 1948 boli ožobračení o ťažko nadobudnutú pôdu. Toto sa dá pochopiť len tak, že na zjazde boli podobní ľudia ako on sám a takí, čo ožobročovali roľníkov.“ Členom ŠtB vadili v liste aj ďalšie pasáže, napríklad Michalove úvahy o marxizme-leninizme pre jeho mladšiu sestru Máriu, ktorej uviedol, že komunizmus potrvá 20 rokov. Jeho prorocká vízia o páde totalitného režimu sa do bodky naplnila. Súdruhovia však už mali zozbierané aj ďalšie veci z Michalovho života.

A tak na návrh disciplinárnej komisie Filozofickej fakulty UK ukladá dekan tejto fakulty 16. júna 1972 Michalovi „trest“ vo forme vylúčenia zo štúdia. Následné odvolanie k rektorovi nepomôže a 30. októbra toho istého roku rektor UK potvrdzuje „správne“ rozhodnutia dekana filozofickej fakulty. Michal sa osobnostne nezlomí a odchádza manuálne pracovať do Bratislavského stavebného podniku. Do ťažkého obdobia vstupuje, našťastie, aj iná zásadná udalosť. V roku 1972 si zobral za manželku svoju Tonku, ktorú spoznal počas vysokoškolského sústreďovania na Čingove v Slovenskom raji.

Tu zotrval do nasledujúceho roku, keď sa mu podarilo od 1. júla zamestnať v Krajskom stredisku štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Prešove. Zároveň vďaka zásahu prof. Bohuslava Novotného sa mu podarilo externe vrátiť na filozofickú fakultu a napriek nátlaku ÚV KSS, aby bol znovu vylúčený, úspešne obhájil diplomovú prácu na tému *Slovanské osídlenie východného Slovenska*. Štúdium zakončuje promóciou 12. novembra 1974.

Práca v Prešove bola na jednej strane záchranou, ale na druhej aj akýmsi vyhnanstvom a trestom, keďže Michal sa s manželkou usadil v Bratislave a na svete bol aj ich prvý syn. Pravidelné dochádzanie do práce však využil na pašovanie tajnej náboženskej literatúry z Bratislavy do Prešova. Z hľadáča ŠtB však už nezmizol až do revolúcie v roku 1989.

Mladého archeológa a už otca dvoch detí však neobišlo ďalšie odlúčenie od rodiny i práce. Prišiel povolávací rozkaz a v septembri 1975 musel narukovať na základnú vojenskú službu do Trenčína, kde strávil presne rok.

Po návrate sa vracia na Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, avšak tentoraz už do ústredia v Bratislave. Michal často spomína, že celé jeho pôsobenie v tejto ustanovizni (celkovo 7 rokov) bolo pre neho druhou vysokou školou. Bolo tomu jednak vďaka priaznivému pracovnému prostrediu, ktoré vytvárali vedúci (napr. prešovský riaditeľ František Markuš), ale zrejme najmä vďaka kolektívu ľudí, ktorí tam pracovali. Spomeniem napríklad Vendelína Jankoviča, Adriána Vallaška, Andreja Fialu, Michala Horského, Alexandra Avenária, Jozefa Medveckého, Ivana Gojdiča, Jozefa Jablonického. Nielen osobnosti vo svojich profesiách, ale i nepohodlní vtedajšiemu režimu. V nútenom „pracovnom exile“ našli svoj ostrov slobody.

Počas týchto siedmich rokov zrealizoval s jemu vlastnou pedantériou často v skromných podmienkach viacero náročných archeologických výskumov, najmä hradov, ale aj sakrálnych stavieb, ktoré v podstate aj určili jeho neskoršie profesionálne zameranie. Spomeniem aspoň niektoré: Páričov hrad v Trebišove, hrad Šariš vo Veľkom Šariši, hrad Kapušany, karner v Trenčíne, Kostol sv. Egídia v Poprade, Kostol Najsvätejšej Trojice v Chrásti nad Hornádom.

Dôsledne uplatňujúc heslo štúrovcov „veľa tvoriť, málo troviť a učiť sa“, ktorého sa celý život pridŕžal aj V. Budinský-Krička, nezabúdaj ani na to posledné: stále sa učiť a zlepšovať. V roku 1980 po obhájení rigorózneho práce na tému *Stredoveké hutníctvo a kovárstvo na východnom Slovensku* mu bol na jeho alma mater udelený titul PhDr. Prácu postupne publikoval v zborníku *Historica Carpatica* (9, 1978, 217–263; 11, 1980, 218–288; 12, 1981, 211–276).

Na jar roku 1981 sa po dlhých rokoch vracia do Archeologického ústavu SAV v Nitre. Ten sa stane jeho pracovným domovom na ďalších dvanásť rokov. Veľmi rýchlo sa tu zaradí medzi najaktívnejších i najvýkonnejších zamestnancov. Pokračuje v množstve terénnych výskumov. Spomeniem opäť niektoré, ako zaniknutá dedina a kostol Poprad-Stojany, Kostol sv. Michala v Kežmarku, hrad Medzianky, výskum kostola v Bratislave-Rusovciach. V roku 1983 začal výskum pamiatky, ktorú dodnes neopustil a s ktorou je spätý od detstva – zaniknutého kartuziánskeho kláštora na Kláštorisku v Slovenskom raji. Nezmyselná idea postaviť na tomto mieste hotel bola príčinou zmieneneho výskumu. Záujem o toto miesto je staršieho dáta a Michal tu taktiež nekopal v roku 1983 prvý raz. Veľký výskum mal svojho predchodcu v zisťovacom

výskume v roku 1970 v mieste tzv. cely II., ktorý viedol Dušan Čaplovič a na ktorom sa Michal zúčastnil ešte ako študent.

Jednohektárový areál kláštora pokrýval les. Dovedna bolo vyťažených vyše sto stromov (aj s koreňmi) a odpratánych stovky kubíkov kamenia a zeminy. Miestami sa išlo do hĺbky až desať metrov. Väčšinu času výskum materiálne Michal zabezpečoval na jednom motocykli. Okolnosti si neskôr vyžiadali aj výskum okolia kláštora, kde sa nachádzajú ďalšie archeologické náleziská. Úspešnému napredovaniu heroickej práce napomohla mládežnícka aktivita Strom života, ktorá na Kláštorsku začala v roku 1986. Výskum navštevovali a odborne pomáhali aj dvaja nestori slovenskej archeológie – V. Budinský-Krička a Belo Polla.

S odstupom času môžeme zhodnotiť, že zmyslom celého výskumu nebolo len odкрытие kláštorného komplexu. Ten sa postupom času rekonštruuje a pretvára na múzeum v prírode. Ba dosiahol aj štatút národnej kultúrnej pamiatky, ktorá svojím významom presahuje hranice Slovenska. Miesto Kláštorská sa však stalo i zázemím pre vyše 5000 ľudí, čo postupom rokov pracovali na jeho výskume alebo obnove. Stretávali sa tu mladí ľudia, študenti, ale i bývalí politickí väzni (napr. V. Budinský-Krička, B. Polla, František Javorský, Vladimír Jukl), disidenti, rôzni intelektuáli a ľudia rôznych národností i vierovyznania. Napriek aktivitám ŠtB tu bol vďaka Michalovi ostrov slobody, kde sa vyformovala generácia ľudí pevných hodnôt, ktorá po revolúcii pomáhala formovať (formuje) vývoj našej spoločnosti.

Nežná revolúcia nezastihla nášho jubilanta nepripraveného a naplno sa do nej zapojil ako člen novovzniknutého KDĽ. Popri spoločenskom angažovaní nezabudol ani na svoje vzdelávanie a v roku 1992 na Archeologickom ústave SAV obhájil dizertáciu *Súbor prác k dejinám stredovekého Slovenska (feudálne sídla, cirkevné inštitúcie, remeslá)*, za ktorú mu bola udelená vedecká hodnosť kandidáta historických vied (CSc.). Porevolučné zmeny vyústia v prípade Michala do jeho ďalšieho veľkého diela. V roku 1992 spolu s niekoľkými priateľmi začnú uvažovať nad obnovením Trnavskej univerzity v Trnave. V tom čase pracuje aj na čiastočný úväzok na Sekretariáte Slovenskej akadémie vied u jej tajomníka Antona Hajduka (práve on sa stane prvým rektorom univerzity). S M. Horským, spomenutým A. Hajdukom a Jozefom Šimončíčom začnú v priebehu roka pracovať na jej založení. Za znak univerzity odporučí Michal prevziať z erbu mesta Trnava Kristovu tvár.

Slovenská národná rada ju zriadila s účinnosťou od 1. júla 1992 (Krupová–Manák 2017, 32). Michal s vyššie menovanými investujú veľa času do vybavovania medzinárodnej podpory, výbavy knižnice (zahraničné cesty do Lublinu, Varšavy, Prahy), pritiahnutiu kvalitných vyučujúcich. Prejaví sa ich organizačný talent a vedecké renomé. Tak sa pri podpore univerzity objavia ľudia ako knieža Lobkowicz alebo britský minister školstva John Patten, ktorý navštívil univerzitu osobne. Univerzita sa usídlila v budove, kde sídlil prognostický ústav. Slávnostne je otvorená 8. novembra 1992. Slávnosti sa zúčastní veľa osobností, napríklad Otto von Habsburg, brat prezidenta Havla, ale aj akademických funkcionárov z Poľska, Čiech a Slovenska.

Michal sa stal prvým predsedom akademického senátu (1. februára 1993 – 15. októbra 1996) a spoluzakladá dve fakulty – pedagogickú a humanistiku, s cieľom človeka humanizovať. Spolu s J. Šimončíčom, A. Avenariom, M. Horským a Milanom Zemkom vytvoria výučbovú štruktúru pre študijné odbory: históriu, dejiny umenia a kultúry, psychológiu, sociológiu a politológiu. Študenti spočiatku sedia na zemi, ale vyučovať chodia napríklad český filozof Jan Sokol (neskorší minister školstva) či anglický filozof Roger Scruton.

Popri všetkých starostiach a ťažkostiach s chodom univerzity sa Michal stihol v roku 1994 na svojej alma mater habilitovať na docenta po obhájení práce *Archeologická verifikácia kresťanských stavieb a ich význam v štruktúre osídlenia Slovenska (príspevky k cirkevným dejinám)*.

Počiatky univerzity však boli veľmi zložité aj z iných dôvodov. Jej vznik sa rýchlo premenil aj na boj s nastupujúcim mečiarizmom a pohrobkami bývalého režimu, ktorí chceli mladú ustanovizeň zadusiť hneď pri jej zrode. Aj vďaka odvahe a osobnému nasadeniu Michala sa tak nestalo a univerzita sa dnes môže pochváliť množstvom úspešných absolventov. V roku 1996 však nabrala smerovanie, s ktorým Michal nesúhlasil a z univerzity odišiel. Najskôr prednášal na odbore religionistiky na Katedre etnológie Filozofickej fakulty UK a od 16. februára 1998 pre-

stupuje na katedru archeológie, kde zastával medzi rokmi 1998–2004 funkciu vedúceho katedry. Na svojej alma mater pôsobí dodnes, v súčasnosti ako emeritný docent.

Pedagogické pôsobenie však od roku 1996 neobmedzil len na Univerzitu Komenského v Bratislave. Naďalej až do roku 2010 externe prednášal na Trnavskej univerzite v Trnave, dva roky na Katolíckej univerzite v Ružomberku a príležitostne prednáša na Masarykovej univerzite v Brne. Dlhodobo vyučuje aj na tzv. univerzite tretieho veku na Univerzite Komenského v Bratislave. Doposiaľ si „vyškolicil“ 13 doktorandov, 61 magistrov a niekoľkých bakalárov.

Počas svojej vedecko-výskumnej kariéry absolvoval niekoľko študijných stáží v Maďarsku (Budapešť), po revolúcii v Rusku (Petrohrad), v Poľsku (Krakov, Varšava) a v Nemecku, v rokoch 1994–1995 na ročnom pobyte na Katolíckej univerzite v Eichstätt a v Bambergu.

Vyššie som uviedol niekoľko výskumov, ktoré Michal realizoval. Ich výsledky priebežne publikoval v AVANSe, neskôr v komplexnejšej forme vo viacerých štúdiách (často práve na stránkach periodika *Archaeologia historica*, kde pôsobí aj v redakčnej rade). Spomeniem napríklad *Výsledky výskumu kostola v Chrasti nad Hornádom, okr. Sp. Nová Ves*, AH 7, 1982, 385–413; *Výsledky archeologického výskumu na lokalite Poprad-Stojany. Príspevok k poznaniu centrálnych stavieb na Spiši* (v spoluautorstve s F. Javorským), AH 9, 1984, 193–214; *Príspevok k lokovaniu mesta Kežmarok*, AH 14, 1989, 181–190.

V jeho bádateľskom záujme dominuje monasterológia, kastelológia a kresťanská archeológia. Jeho záber je však oveľa širší. Niekoľko prác publikoval aj k rozmanitým oblastiam materiálnej kultúry. Vyššie som uviedol jeho prácu o stredovekom kováctve. Venoval sa aj kostným predmetom *Výrobky z kosti a parohu na Slovensku z obdobia stredoveku*, AH 8, 1983, 327–346, obširne v *SIArch XXXII*, 1984, 377–429. V niekoľkých prácach sa zamerával na rozmanité keramické produkty, jednak keramické nádoby, napríklad *Importy lošticekej keramiky na východné Slovensko*. In: *Vlastivědný sborník Severní Morava* 46, Šumperk 1983, 65–66; *Mittelalterliche figurale Keramik in der Slowakei*, *SIArch XXXIX*, 1991, 333–366; a najmä kachlice *Renesančné kachliarstvo na východnom Slovensku*, *Výtvarný život* 24, 1979, č. 6, 1979, 14–16; *Prehľad bádania o kachliarstve*. In: *Gotické a renesančné kachlice v Karpatoch* (Chovanec, J., ed.), *Trebišov* 2005, 15–22.

Dotkol sa však napríklad aj numizmatickej problematiky – *Falšovanie mincí na slovenských hradoch*, *Slovenská numizmatika* 12, 1992, 53–66; alebo stredovekých skriptórií – *Stredoveké skriptória*. In: *Knihy '95–'96* (Domová, M., ed.), *Martin* 1998, 20–44 či najnovšie nápisy *Inskripcie v stredovekom archeologickom materiáli z územia Slovenska I.*, AH 42, 2017, 819–847.

Z jeho výskumu fortifikácii na východnom Slovensku je rad rozmanitých štúdií, ale celé bohatstvo poznatkov z terénu zúročil v publikácii *Hrady a hrádky na východnom Slovensku*. Košice 1991 (v spoluautorstve s A. Vallaškom), ktorá je prvou modernou syntetickou prácou o hradoch na Slovensku. Pri výskume stredovekých opevnení ho okrem architektúry ako archeológa zaujímal aj hnuťelný materiál, historický kontext a ich previazanosť s okolitou krajinou, societou a ich vzájomné ovplyvňovanie (napr. štúdie *Husiti, Jiskrovci a bratrici na východnom Slovensku vo svetle archeologického bádania*, AH 5, 1980, 69–103, v spoluautorstve s B. Pollom; *Hospodárske zázemie šľachtických sídiel v oblasti Horného Zemplína*, AH 7, 1982, 289–310; *Príspevok k problematike vzťahu stredovekých sakrálnych objektov a feudálnych sídiel na Slovensku*, AH 11, 1986, 359–376), ale i symbolika *Veže ako dominanty domínií (Symbolika a geneticko-typologický vývoj na Slovensku)*, *Archaeologia Historica Polona* 12, 2002, 9–29; *Die Burg in der religiösen Vorstellung des Menschen (Zur Symbolik des Turmes)*, *CaBe* 7, 2004, 265–288.

Čiastkovo publikoval aj svoj najvýznamnejší výskum na Kláštorsku *Doterajšie výsledky výskumu na Kláštorsku v Slovenskom raji*, AH 13, 1988, 423–439; *Vita contemplativa ako protiklad k vita activa (Kartuzie hornonemeckej provincie)*, AH 15, 1990, 151–173; a *Kláštorsko. Skala útočiska*, 2. prepracované vydanie, bez miesta i roku vydania. Výskum Kláštorska však zapadá do jeho celoživotného záujmu o cirkevné a zvlášť rehoľné dejiny. Na ne nazerá z rôznych uhlov pohľadu v snahe komplexne postihnúť celú ich bohatosť. Zmienim štúdie *Cisterciiti na Slovensku*, AH 16, 1991, 101–117 (prvá moderná štúdia k tejto reholi v slovenskej historiografii

vôbec); *Kláštorná kultúra stredoveku*, Verbum 4/2, 1993, 79–83 (popularizačne); *Fundačný proces cisterciackých kláštorov na Slovensku*, Východoslovenský pravek IV, 1993, 191–195; *K problematike eremitizmu na Slovensku*. In: Dejiny a kultúra rehoľných komunít na Slovensku (Šimončič, J., ed.), Trnava 1994, 49–70; *Vzájomné väzby stredovekých kláštorov vo východnej časti Karpát (poľsko-slovensko-ukrajinské)*, AH 21, 1996, 193–217; *Stredoveké rehoľné domy na východnom Slovensku*. In: Zborník príspevkov k slovenským dejinám (Sedlák, V., ed.), Bratislava 1998, 77–88; *Mnísi na uhorských cestách v stredoveku*. In: *Historia Monastica I. Colloquia mediaevalia Pragensia 3* (Sommer, P.–Foltýn, D.–Charvátová, K., edd.), Praha 2005, 277–287.

Venoval sa aj problematike púti, cestovania a komunikácií *Stredoveká cestná sieť na východnom Slovensku a jej determinanty*, Slovenská numizmatika 11, 1992, 83–112; *Rekonštrukcia cestnej siete na Slovensku (Súčasný stav bádania a jeho perspektívy)*, AH 23, 1998, 259–275; a *Stredoveký homo viator (Slovensko vo vzťahu k medzinárodným pútnym miestam)*, AH 23, 1998, 303–330; *Homo peregrinus*. In: *Itineraria Posoniensia* (Frimová, E.–Klecker, E., edd.), Bratislava 2005, 24–34.

Celoživotne (od detstva) sa zaujíma o regionálne dejiny Spiša. V súčasnosti patrí k ich najlepším znalcom. Svoje bohaté skúsenosti a znalosti zúročil opätovne v niekoľkých prácach: *Kristianizačný proces na Spiši (K počiatkom Spišskej kapituly)*, Z minulosti Spiša IX–X, 2001/2002, 23–40; *Sídlisková a cirkevná štruktúra Spiša vo včasnú až vrcholnostredovekú obdobi*. In: *Terra Scepusiensis – Stav bádania o dejinách Spiša* (Gładkiewicz, R.–Homza, M.,–Pułaski, M.–Slivka, M., edd.), Levoča 2003, 419–446; *Glosy k prenikaniu kresťanstva na Spiš*. In: *Spiš v 12. a 13. storočí* (Števík, M., ed.), Stará Ľubovňa 2011, 79–87.

Všetkými jeho prácami sa vinie vynikajúca znalosť prameňov a literatúry k téme a pedantné spracovanie. Za každým prameňom a artefaktom vždy vidí a hľadá jeho tvorca, jeho ideový a duchovný svet. Aj z toho vychádza jeho celoživotný záujem o náboženskú symboliku, ku ktorej taktiež publikoval niekoľko štúdií, spomeniem napríklad *Križ pre každého. Sentencie nad (štátnym) znakom v ľudskom a dejinnom súvisi*, ZbSNM XC – Archeológia 6, 1996, 183–195; *Taurinus cultus et bipennis (K symbolike býka a dvojsečnej sekery)*. In: *Mäsiarstvo a údenárstvo v dejinách Slovenska* (Sokolovský, L., ed.), Martin 1999, 285–291; *Problém náboženskej symboliky v teológii a religionistike*. In: *Religionistika a teológia náboženstiev* (Komorovský, J., ed.), Bratislava 1999, 108–111; *Symbolika výzbroje a výstroja*, AH 27, 2002, 589–605.

Všetky práce, samozrejme, vymenovať v medailóne netreba. Nakoniec je ich vyše 200 a sú citované doma (cez 800 citácií) i v zahraničí (index vykazuje do 500 citácií). Súpis bibliografie bude publikovaný na inom mieste (*Pod stromom života*). Chcel som poukázať na rozmanitosť jeho výskumu, ktorý prehľadovo predstavuje aj jeho posledná monografia (Slivka 2013). Niečo ostalo v rukopise a nebolo publikované (*Súpis archeologických lokalít Liptova /okres Liptovský Mikuláš/, 1975*). Myslím, že na samostatnú publikáciu by bolo aj obrovské množstvo posudkov k záverečným prácam, ktoré píše často obširne, ešte aj s citovaním literatúry. Témy si často vyberá ťažké, neprebádané, čím v dnešnej pohodlnej dobe nástoživosťou sebe vlastnou neustále upozorňuje, že veda je dobrodružstvom pravdy. V slovenskej historiografii prekliesnil cestu výskumu náboženskej symboliky, monasterológie, každodennosti stredovekého človeka a historickej antropológie.

Široký záber vyústil v historiografických prácach, jednak Spiša (*Historiografia spišskej historickej antropológie stredoveku. Reflektovanie stavu a perspektívy bádania*, Kultúrne dejiny 1, č. 1, 2010, 44–100), ale hlavne v monastickom bádani (*Slovenská monasteriologická historiografia*. In: *Architektúra kláštorov a rehoľných domov na Slovensku. Dejiny a pamiatková ochrana* /Kvasnicová, M.–Šeregi, M., edd./ Bratislava 2018, 16–46). Prvú menovanú môžeme pokladať za priekopníčku štúdiu historickej antropológie na Slovensku.

Patrí sa ešte zmieniť, že okrem svojho prioritného profesionálneho zamerania na stredovek sa vždy zaujímal o dejiny a kultúru ako celok. Z tohto nazerania buduje nielen svoju súkromnú knižnicu, ale aj kedysi už spomínanú knižnicu Trnavskej univerzity a knižnicu katedry archeológie v Bratislave. Dodnes ho neopustil ani jeho záujem o rôzne osobnosti (známe i neznáme, napr. politických väzňov) našich dejín. Dlhodobu o nich zbiera informácie, materiály, či sa mu

dokonca podarilo prevziať ich pozostalosť. Vďaka tomu mohol napríklad Július Pašteka vydať knižné štúdie Jozefa Kútnika-Šmálova pod názvom *Kresťanský stredovek Slovenska*. Bratislava 2005, alebo na Katedre dejín umenia na Trnavskej univerzite vznikla diplomová práca o slovenskom maliarovi a exulantovi Jozefovi G. Cincíkovi.

Michal sa zúčastnil množstva konferencií doma i v zahraničí a podieľal sa alebo sám organizoval niekoľko konferencií a sympózií. Môžem uviesť tzv. doktorandské kolokviá realizované na Kláštorisku, z ktorých príspevky zredigoval v periodiku *Studia Archaeologica Slovaca Mediaevalia* a z ktorého vyšlo šesť zborníkov (1998–2007). Najvýznamnejším počínom bolo usporiadanie XXXV. konferencie archeológov stredoveku v Hrabušiciach v roku 2003.

Nikdy nezabúdala a nezabúda na osvetu a s tým spojenú spoluprácu s médiami. Články v novinách, pomerne časté vystúpenia v rozhlase, sporadicky v televízii (v rôznych reláciách, dokumentoch, napr. *Stopy dávnej minulosti* s Pavlom Dvořákom z roku 1995) na rôzne témy, často o Kláštorisku. O samotnom Kláštorisku bol s jeho pomocou natočený rozhlasový fíčer a niekoľko dokumentárnych filmov.

Tu môžem spomenúť napríklad aj prednášky pre verejnosť pri rôznych príležitostiach v Slovenskom raji, či vytvorenie učebných osnov o regionálnych dejinách Spiša pre Základnú školu v Spišskom Štiavniku.

Za svoju mnohostrannú prácu na poli vedy, vysokého školstva, (kresťanskej) kultúry, spoločnosti a záchranu Kláštoriska, čím prispel aj k rozvoju Národného parku Slovenský raj, získal niekoľko ocenení. V roku 1999 mu rektor Trnavskej univerzity Ladislav Šoltés vyslovil „uznanie a vďačnosť za mimoriadnu aktivitu v akcii *Strom života – Kláštorisko*“. Nový rektor Trnavskej univerzity Peter Blaho v roku 2002 však už pamätnou listinou a medailou poctil Michala aj za vynikajúce zásluhy o rozvoj Trnavskej univerzity.

Roku 2003 na 15. výročie vyhlásenie Národného parku Slovenský raj mu minister životného prostredia Slovenskej republiky zaslal list ako poďakovanie za ochranu a výskum Slovenského raja, za dlhoročnú spoluprácu so správou národného parku a za environmentálnu výchovu mladých ľudí (Petřík 2006, 234).

Za výskum a záchranu Kláštoriska mu bolo vyjadrené uznanie od viacerých osobností vo výskume dejín kartuziánskej rehole z Nemecka, Talianska, Francúzska, USA (prof. Dennis Martin z Univerzity sv. Ignáca z Lojoly či prof. James Hogg zo Salzburgu).

Významného ocenenia sa Michalovi dostalo aj zo zahraničia, keď mu Historický inštitút Jagelovskej univerzity v Krakove v roku 2005 udelil čestnú cenu Waclawa Felczaka a Henryka Wereszyckiego za monumentálnu publikáciu *Terra Scepusiensis – Stav bádania o dejinách Spiša* (2003), ako najlepšiu knihu z dejín v strednej Európe. Michal (spolu s Martinom Homzom) bol jej zostavovateľ, a zároveň do nej prispel i ako autor. Spolu s M. Homzom boli prvými Slovákmi, čo túto cenu dostali (Petřík 2006, 234).

Ocenená bola okrem vedeckej aj jeho spoločenská a kultúrna angažovanosť, keď mu v roku 2006 Rada Konferencie biskupov Slovenska pre vedu, vzdelanie a kultúru z príležitosti sviatku bl. Fra Angelica – patróna umelcov udelila čestné uznanie za osobný prínos o kresťanské hodnoty v kultúre na Slovensku (tzv. ocenenie Fra Angelica). K najcennejšiemu oceneniu patrí dekrét súčasného pápeža Františka, ktorý bol vystavený pri príležitosti Michalovho jubilea 12. mája 2018.

Medailón som uviedol starozákonným citátom o strastiplnosti ľudského života. Nájde sa v ňom každý človek, ale na osudoch niektorých sa prejaví akosi intenzívnejšie. Napriek tomu život je aj o radosť a priateľstve. Rôzne spomienky a príhody kolegov a priateľov budú publikované vo vyššie zmienenom zborníku *Pod stromom života*. Dovolil by som si na záver ešte niekoľko postrehov. Osou Michalovho života je úprimne žitá kresťanská viera, hlboký záujem o človeka, pravdu, spravodlivosť a slobodu ľudského ducha. To sa prejavovalo aj počas bývalého režimu priateľstvom, podporou a navštevovaním rôznych ľudí perzekvovaných pre svoje občianske postoje (napr. z katolíckeho disentu), čo si často vyžadovalo značné psychické a fyzické úsilie, ale nieslo i vlastné ohrozenie (napr. návštevy kňaza J. Kútnika-Šmálova na jeho fare či Štefana Šmálika, Antona Srholca, Antona Semeša a mnohých ďalších).

Jeho otvorenú myseľ ukazuje aj nasledujúca príhoda. Keď sa po nežnej revolúcii všade vyhadzovali Leninove spisy a ďalšie klasické diela marxizmu-leninizmu, Michal ich napriek „úsmevu“ kolegov zachraňoval, aby mali budúci politológovia čo čítať, veď konfrontácia s historickým prameňom je nenahraditeľná.

Na samostatnú stať by bol jeho vzťah a prístup k študentom a k tzv. kláštorníkom (dobrovoľníkom na Kláštorisku), ktorý asi nemá výstižnejšie pomenovanie ako otcovský. No za svoju si vzal mníšsku ideu, aby ten, čo vedie a učí, bol pravým otcom, čo napĺňa s patričnou prísnosťou, noblesou a humorom.

Na záver musím prezradiť, že Michal odmietol habilitovať sa za profesora s vyhraneným morálnym postojom voči udeľovaniu titulov v dnešnej dobe. Je priveľa „prázdnych mien obhádzaných“ titulmi.

Literatúra:

KRUPOVÁ, A.–MANÁK, M., 2017: Svet akademických ceremónii. Trnavská univerzita v Trnave. Trnava.

OŽĎÁNI, O., 2008: K životnému jubileu doc. PhDr. Michala Slivku, CSc., Informátor SAS XIX, č. 2, 30–31.

PETRÍK, J., 2006: Slovenský raj. Náčrt histórie a osobností Slovenského raja. Udalosti – roky – ľudia. Spišská Nová Ves.

Pod stromom života. K jubileu doc. Michala Slivku (Bača, M., ed.). Bratislava 2018, v tlači.

SLIVKA, M., 2013: Pohľady do stredovekých dejín Slovenska. Martin.

Tomáš Kopták

1. 5. 2019

